

Auteur: Johan Lock | Winnaar GroenePreek-wedstrijd 2023 | categorie niet-theoloog

Titel: 'Een groene preek in twee tinten'

Schriftlezingen: Mattheüs 5 vers 38 - 6 vers 4 en Lucas 10 vers 38 - 42

In de evangelische kerk waarin ik opgroeide, had ik deze preek onmogelijk kunnen houden. Niet omdat ik geen theologische opleiding heb gevolgd, want dat gold voor vrijwel alle sprekers in onze geloofskring. Een theologische opleiding werd daar eerder als een veeg teken beschouwd dan als een aanbeveling. Theologen leren, zo was het idee, om alles in de Bijbel in twijfel te trekken en dwalen zo af van de enige woordverkondiging die nodig is, namelijk over Christus, het kruis, de verzoening met God en de nieuwe hemel en nieuwe aarde die ons wachten, wat betekent dat de oude aarde sowieso een aflopende zaak is.

De kerkelijke leiders in mijn jeugd zouden het hele idee van een groene preek daarom bij voorbaat als een zinloze onderneming beschouwen. Een vervuilende, opwarmende aarde en de gevolgen daarvan voor het toenemen van wereldwijde ongelijkheid, maakt uiteindelijk gewoon onderdeel uit van het in de Bijbel voorspelde einde aller dingen en het begin van Gods koninkrijk. Daarom schrijft Paulus in zijn brief aan de gemeente te Kolosse dat we de dingen moeten bedenken die boven zijn en niet die op de aarde zijn.

En daarom zegt Jezus tegen Marta dat slechts één ding nodig is. De tragedie van Marta is dat ze hard werkt, maar daarvoor allesbehalve wordt beloond. Het levert haar in eerste instantie ergernis op over haar zus, die niets doet. En in tweede instantie een vermaning van Jezus, nog niet eens over die ergernis, dat is tenminste niet wat de tekst expliciet benoemt, maar over dat harde werken zelf. Zelden pakten iemands goede bedoelingen zo slecht uit.

In die valkuil wilden wij in onze kerk niet lopen. Ons rolmodel was Maria, luisterend aan de voeten van Jezus. Niets meer en niets minder. Stil maar, wacht maar, alles wordt nieuw, de hemel en de aarde.

Misbruikte bijbelteksten

Ja, ik chargeer - een beetje. Ik verwoord nu een van de meest passieve versies van het geloof in Gods komende koninkrijk. Daarin wordt de komst van dat nieuwe rijk gezien als argument om je niet druk te maken over de huidige wereld.

Aan de andere kant van het spectrum staan zij die het juist bij uitstek als hun christelijke verantwoordelijkheid beschouwen om zorg te dragen voor de huidige wereld, sociaal, politiek en klimatologisch, en zo het koninkrijk van God dichterbij te brengen, of op zijn minst een voorafschaduwning daarvan.

Zij zijn voorstanders van groene preken en misschien - politiek gezien - ook van rode preken. Trouwens, ook andere kleursamenstellingen zijn leverbaar, afhankelijk van de bevolkingsgroep die je wilt bedienen. Blauw-wit-rood gekleurde preken bijvoorbeeld. Of

regenboogpreken. Of monarchistische oranje preken. Het is tenslotte niet zo heel moeilijk om de Bijbel de kleur aan te laten nemen die we willen.

Toen ik zover was met mijn overwegingen, zakte de moed mij in de schoenen. In wat voor opportunistische onderneming liet ik me nu weer meeslepen? Wat is eigenlijk de taak van een groene prediker? Uitleggen dat vanuit christelijk en bijbels perspectief Extinction Rebellion gelijk heeft, en iedereen die de menselijke invloed op het klimaat ontkent of bagatelliseert, ongelijk? Oftewel: een standpunt innemen en dan bijbelteksten zoeken die dat standpunt onderbouwen?

Het is duidelijk: dat wordt een preek voor eigen parochie. De klimaatdrammers, zoals hun geuzennaam luidt, gaan tevreden naar huis, bevestigd in hun gelijk. Terwijl sceptici al tijdens de preek bedenken hoe je de misbruikte bijbelteksten ook kunt uitleggen én welke bijbelgedeelten je ook had kunnen aanhalen.

Kortom: de stichters en predikers van mijn evangelische kerk in de vorige eeuw hadden toch wel een punt. Zij vonden - in elk geval in theorie - dat we de Bijbel niet moeten misbruiken voor de onderbouwing van politieke of maatschappelijke standpunten. De Bijbel, leerde ik, gaat in eerste plaats over de verhouding tussen God en mens. Over vertrouwen en overgave aan de Almachtige.

Die gedachte werd zo grondig aan mij overgedragen dat ik pas laat in mijn leven inzag dat de Bijbel niet alleen over abstracte spiritualiteit gaat, maar ook behoorlijk praktisch uit de hoek kan komen. Met dringende aanbevelingen om de ander lief te hebben als jezelf, gastvrijheid te betonen, rechtvaardigheid te betrachten en je linkerwang toe te keren als iemand je op de rechterwang slaat.

Kluizenaars en praktische types

Sindsdien ben ik geïntrigeerd door die twee thema's die in de christelijke traditie allebei hun rol spelen, en ruimte bieden voor zowel wereldvreemde kluizenaars en woestijnheiligen als praktisch ingestelde types als moeder Teresa en majoor Bosshardt. Voor zowel: zoek de dingen die boven zijn, als: doe wat je hand vindt om te doen. Twee thema's die elkaar soms lijken tegen te spreken, elkaar dan weer versterken en zowel de Marta's als de Maria's onder ons wat hebben te bieden.

Om met Marta te beginnen. Kijk vanuit haar perspectief en je ziet dat er zo veel is om voor te zorgen op deze aarde, zo veel hongerigen en dorstigen, zo veel aardbewoners die gehuisvest, gekleed en bezocht moeten worden. Het is om moedeloos van te worden - en daarom goed nieuws om te weten dat de Bijbel ons ook het perspectief van Maria voorhoudt.

Het perspectief van de gelovige - of de hoper ondanks alles - die erop vertrouwt dat wij allen uiteindelijk toch in goede handen zijn. Dat iets of iemand met een hoofdletter ons bewaart. Dat het niet alleen van ons afhangt.

Het is het grote perspectief van het koninkrijk van God, dat onmogelijk door mensen kan worden gevestigd, tegenover het kleine perspectief van de mens, die in zijn dagelijks handelen toch probeert aan de komst van dat Koninkrijk bij te dragen.

Dat gezegd hebbende, wordt de groene prediker in mij toch ineens wakker. Want dit is precies waarom het draait in veel politieke en maatschappelijke discussies en zeker in het klimaatdebat: die twee perspectieven en de tegenstelling tussen die twee.

Er is vrijwel niemand die ongevoelig is voor het visioen van een aarde met biodiversiteit, een evenwichtig klimaat, balans tussen mens en natuur en welzijn voor allen. De discussie gaat over de manier waarop we dit groene koninkrijk bereiken. Of zelfs: of het bereiken daarvan wel iets is waarover wij ons druk moeten maken.

Ja, dat moeten we, zeggen de Marta's, en als we dat nu niet doen, zullen volgende generaties ons dat terecht verwijten. Natuurlijk is de mens maar een stofje aan de weegschaal als het gaat om het gewicht van klimaatverschijnselen. Maar we zijn met bijna acht miljard van die stofjes. Met dat enorme aantal hebben we het probleem veroorzaakt en zullen we het ook moeten aanpakken.

Nee, zeggen de Maria's, die rol is voorbehouden aan God zelf - of aan de kosmos of aan natuurkrachten, noem het zoals je wilt, maar het is dom en arrogant tegelijk om de mensheid hiermee op te zadelen. De aarde redt zichzelf. Dat doet ze al miljoenen jaren. Of iets religieuzer geformuleerd: God redt de aarde. We maken ons druk over vele dingen, maar slechts één ding is nodig. Stil maar, wacht maar, alles wordt nieuw.

Een boodschap voor beide groepen

De drammers en de sceptici - beiden willen ze aan de goede kant van de geschiedenis staan.

De drammers denken aan de generaties na hen, voelen hun blik op hen gericht en willen in dat besef alles doen om het tij te keren. Alles liever dan dat je kleinkind op een dag moet zeggen: de wereld stond voor de grootste uitdaging ooit en mijn grootouders leefden door alsof er niets aan de hand was.

De sceptici denken aan de generaties vóór hen, aan al die keren dat de mensheid zich liet meeslepen in collectieve overtuigingen en daarbij ontspoorde. Zij voorzien dat al die groene visioenen ons een weg vol onzekerheid op sturen en zo uiteindelijk onze bestaande economie ontwrichten.

Zoals je van een preek in het algemeen en dus ook van een groene preek mag verwachten, is er een Boodschap voor beide groepen. Het is een positieve boodschap, bestaand uit een dankwoord en een uitnodiging.

Voor de drammers is die boodschap geïnspireerd door Maria, de zuster van Marta. Zij bedankt jullie voor jullie inzet en betrokkenheid.

Wat ze er verder ook van vindt, ze weet dat velen van jullie vrezen voor klimaatrampen die we zelf hebben veroorzaakt en niet hebben voorkomen toen dat nog wel mogelijk was. Ze

weet dat jullie gebukt gaan onder ergernis en onmacht tegenover dit ultieme fiasco van de menselijke soort: een maatschappij die zich nergens wat van aan lijkt te trekken en doorgaat met vliegen, stoken en consumeren alsof er niets aan de hand is.

Maria nodigt jullie daarom uit om te beseffen dat de toekomst van de mensheid niet alleen van jullie afhangt. Ze nodigt jullie uit om ook te vertrouwen in de Schepper, die nooit loslaat het werk zijner handen. Of, voor wie dat een al te makkelijke stoplap vindt, te vertrouwen in de geheime krachten van de schepping zelf, dat wonderbaarlijke organisme, dat zichzelf in de meest barre omstandigheden weet te herscheppen. Zoals we soms ook in onszelf of in andere mensen meemaken dat er weer hoop ontkiemt, juist wanneer we op de bodem van onze mogelijkheden zijn aangekomen.

Vertrouw daarop, zegt Maria, want zonder dat vertrouwen zou de last te zwaar zijn en de weg te lang.

Welvaart inleveren

En dan de sceptici. Voor hen is de boodschap van dankwoord en uitnodiging geïnspireerd door Marta, de zuster van Maria. Zij bedankt jullie voor het inspirerende inzicht dat de mensheid zichzelf niet moet overschatten. Ze bedankt jullie voor het ombuigen van haar perspectief van bezorgdheid naar een perspectief van vertrouwen. Vertrouwen in de Schepper, die nooit loslaat het werk zijner handen, al vindt ze dat soms een al te makkelijke stoplap, zodat ze liever spreekt over vertrouwen in de schepping zelf, dat wonderbaarlijke organisme, dat al zo lang zo veel weet te doorstaan.

Het is juist ook dat woord 'vertrouwen' dat Marta brengt tot haar uitnodiging aan de sceptici. Ja, zegt ze, als praktisch ingestelde vrouw begrijp ik jullie tegenzin om inspanningen te leveren waarvan het effect niet of nauwelijks meetbaar is. Welvaart inleveren, terwijl anderen gewoon doorgaan met leven op grote voet. Wat voor een sukkel ben je dan. Dat is eigenlijk net zo idioot als iemand die je slaat, ook je andere wang toekeren. Of als een tweede mijl met iemand meelopen, terwijl je die eerste mijl al niet zag zitten. Of als je vijanden liefhebben. Allemaal inspanningen waarmee je jezelf kwetsbaar maakt. Je geeft en geeft, zonder een enkele garantie of je er ooit wat voor terugkrijgt

De enige reden dat iemand zoiets kan doen, is vertrouwen. Vertrouwen dat het goede doen altijd iets is om na te streven. Ook als het goede niet veel méér is dan 'misschien het beste wat we in deze omstandigheden kunnen doen'. Of: proberen van alles wat mogelijk is, het minst kwade te doen. Niet omdat andere mensen het ook doen, niet omdat het gegarandeerd en meetbaar effect oplevert, maar gewoon omdat het 'het goede' is, en je weet dat het door de Vader met een hoofdletter wordt opgemerkt, omdat Hij nu eenmaal ziet wat er in het verborgene plaatsvindt.

Juist voor hen die vertrouwen in de Schepper, die nooit loslaat het werk zijner handen, moet dat mogelijk zijn: vertrouwen dat jouw kleine handelingen en persoonlijke keuzes bijdragen aan het grote geheel. Ook al is dat grote geheel amper waarneembaar en ook al betwijfel je het nut en de impact van jouw minimale bijdragen. De gelovige doet wat haar hand vindt om te doen en heeft verder niet al te veel pretenties.

Twee zussen

Tot slot een boodschap voor iedereen. Bedenk dat Maria en Marta zussen waren, aan elkaar verwant, van hetzelfde bloed, zoals de hele mensheid van hetzelfde bloed is - broeders en zusters, die het met elkaar moeten zien te redden.

Daarmee gaat deze preek uiteindelijk toch over het volgens velen belangrijkste trefwoord van het evangelie: verzoening. Niet alleen verzoening tussen mens en aarde, maar ook verzoening tussen mensen onderling. En, op een nog wat dieper niveau, verzoening tussen God en onze onmogelijkheden.

Waarmee ik met terugwerkende kracht vind dat ik deze preek toch wel degelijk ook in de evangelische kerk van mijn jeugd had kunnen houden.

Informatie en juryrapport:

Johan Lock is reclamemaker en tekstschrijver. Hij is als 'vriend' verbonden aan de Remonstranten in Rotterdam. Johan Lock schreef De erfenis van Adriaan over zijn jeugd in een sektarische evangelische kerk.

De jury over deze preek: 'Mooi hoe de schrijver onderscheid maakt tussen drammers en sceptici in het klimaatdebat, vergelijkbaar met de bijbelse personen Maria en Marta. De auteur zoekt naar verzoening en probeert de twee groepen bij elkaar te brengen. De preek heeft een bepaalde luchtigheid, waardoor de angel uit het vaak verhitte klimaatdebat wordt gehaald.'